

Humanities, Computers and Cultural Heritage.

16e Internationale conferentie van de Association for History and Computing (AHC), Amsterdam, 14-17 september 2005

Bart De Nil, Amsab-ISG

Ons cultureel erfgoed wordt in een sneltreinvaart gedigitaliseerd. In zowat alle erfgoedinstellingen is men druk bezig om de collecties onder meer online of geautomatiseerd te ontsluiten. Daarnaast is men op verschillende niveaus bezig met de zeer belangrijke problematiek van de digitale archivering en nemen informatietoepassingen in musea en in tentoonstellingen - ook virtuele - een steeds voorname plaats in. Ook in subsidieaanvragen en beleidsdocumenten zit men gebeiteld met begrippen zoals 'digitaliseren', 'beeldbank' of 'virtueel'. Maar men kan zich de vraag stellen of al dat gegoochel met ICT-begrippen wel berust op een grondige kennis van zaken en is ingebouwd in een langetermijnvisie. In een versnellingsmoment zoals we nu beleven is het belangrijk om stil te staan bij de methodologie en de theoretische implicaties van het gebruik van ICT in de humane wetenschappen en in het cultureel erfgoed. Een belangrijke stap hiertoe werd in 2004 gezet door de Nederlanders Peter Doorn, Leen Breure en Onno Boonstra in hun rapport *Past, Present and Future of*

Historical Information Science. Een rapport dat jammer genoeg in Vlaanderen onopgemerkt is gebleven.

Als kersverse voorzitter van de AHC nam Peter Doorn de inzichten uit deze publicatie en zijn ervaring als hoofd van de geschiedenisafdeling van het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten ((NIWI) in 2005 opgegaan in een nieuwe organisatie Data Archiving and Networked Services, (DANS)) mee in de organisatie van de AHC-conferentie. Dit resulteerde in een veel bredere opzet dan de vorige AHC-conferenties, die traditioneel waren gericht naar de academische onderzoeksweld. Het programmacomité deed ook een oproep voor papers in de erfgoedsector en bij informatici die zich bezighouden met het ontwikkelen van applicaties voor de cultuurwetenschappen en de erfgoedsector. Papers die zich toespitsten op de methodologie in plaats van op 'me-and-my-database' kregen voorrang. Er kwamen papers uit zowel de erfgoed- als de ICT-sector waaronder vooral een zeer groot aantal GIS-papers (Geografische Informatie Systemen) overwegend uit Nederland, Scandinavië, Duitsland, Oostenrijk, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Canada en Rusland. Het Zuiden was ondervertegenwoordigd, niet in het minst omdat het Engels de voertaal van de conferentie was, iets dat vaak voor Frans- en Spaanstaligen een drempel is. Maar uiteraard ook omdat de toepassing van informatica in de cultuurwetenschappen een dure zaak is, waardoor het geen prioriteit is in arme(re) landen. Er kwam geen

enkele paper uit Vlaanderen.

De beste papers vinden hun weg naar het vakpubliek door middel van publicatie in enkele tijdschriften en een boek dat volgend jaar wordt uitgegeven. Ik beperk mij hier tot wat voor mij de belangrijkste eyeopeners waren.

Zoals bleek uit het aantal ingezonden papers en sessies op de conferentie wordt de historische informatiekunde op dit ogenblik beheerst door het gebruik van GIS. Met de toepassingen van Historische Geografische Informatiesystemen (HGIS of Historical GIS) kan men al een aparte internationale conferentie organiseren. GIS zijn immers dankbare instrumenten om zelfs de meest beperkte dataverzameling in een historisch onderzoek 'op te seksen' door middel van mooie gekleurde kaartjes. Ze geven de mogelijkheid om oude kaarten en archeologische sites op een nieuwe manier te gebruiken in historisch onderzoek. Men kan er ook gemakkelijk subsidiërende instanties mee verleiden of een vertaalslag voor het publiek mee maken door middel van publicaties, tentoonstellingen en websites. Nochtans zijn er vele kanttekeningen te maken bij het gebruik van GIS: zoals voor de statistiek geldt voor GIS het adagio dat men er van alles mee kan bewijzen en beweren. De Brit Ian Gregory is iemand die het gebruik van GIS in de geschiedenis tot zijn ware proporties kan herleiden. In zijn paper gebruikte hij zijn eigen onderzoek als casus om enkele vraagtekens te plaatsen bij GIS. De bottom line is dat GIS ons iets kunnen vertellen over het waar en wanneer maar weinig over het waarom. Kaarten zeggen ons weinig,

maar ze kunnen ons wel nieuwe inzichten geven in bepaalde onderzoeksvragen. GIS zijn niet alleen 'mapping tools' (instrumenten om kaarten te maken) maar vooral krachtige instrumenten om de geografische dimensie van historische datareeksen te analyseren. Bijvoorbeeld, het visualiseren van de verschillen in kindersterfte tussen stedelijke en landelijke gebieden doorheen de tijd.

In Nederland trekken het beleid, de onderzoekswereld en de erfgoedsector ook de kaart van de innovatie en het fundamenteel onderzoek. Hun paradepaardje is het CATCH-programma (acroniem voor Continuous Access to Cultural Heritage (www.nwo.nl/catch)). CATCH is het raamwerk dat onderzoeksprojecten ondersteunt voor de ontwikkeling van nieuwe informaticatechnologieën voor het toegankelijk maken van cultureel erfgoed. Technologieën om bijvoorbeeld in teksten, beelden en geluid te zoeken. In de vorige *Brood & Rozen* ((2005)3) gaf Matthias Vandermaessen een verslag over het WITCHCRAFT-project, voor de ontwikkeling van een systeem om muziek digitaal te ontsluiten. Het bijzondere aan het CATCH-programma is dat het wordt gedragen door de overheid, de humane en exacte wetenschappen én de erfgoedsector. Concreet betekent dit dat de participerende culturele erfgoedinstanties 25% van de kosten dragen. Momenteel worden tien onderzoeksteams gesubsidieerd voor een totaal van 7,5 miljoen euro. Het is de bedoeling om op kruissnelheid het budget te verhogen tot 12,5 miljoen euro, waardoor men zeventien

onderzoeksteams kan financieren. Bedragen waarvan we in Vlaanderen alleen maar kunnen dromen. Het is uiteraard afwachten of CATCH ook de gewenste resultaten zal opleveren. Maar boven de Moerdijk wordt tenminste een daad gesteld.

Uit de culturele erfgoedsector bracht Patricia Alkhoven van de Koninklijke Bibliotheek van Nederland (KB) een boeiende paper. Zij vertrok vanuit de ervaring van enkele fout gelopen digitaliseringsprojecten binnen de KB. We hebben immers de neiging ons blind te staren op een eindresultaat zonder te beseffen dat de realisatie ervan wegens een gebrek aan kennis soms een calvarieberg is en dat daarbij veel geld en energie over de balk worden gegooid. Daarom pleitte Alkhoven ervoor om, vooraleer te beginnen met digitaliseringsprojecten of een digitaliseringsbeleid in het kader van een collectiebeleid, te investeren in het opleiden van medewerkers. Niet het bijwonen van eenmalige studiedagen maar opleidingen op universitair niveau, zoals de masteropleiding Boek en Digitale Media van de universiteit van Leiden.

Ook onderzoekers die sceptisch staan tegenover al dat digitaal geweld zullen moeten toegeven dat het digitaliseren van het cultureel erfgoed in principe ook dienstbaar kan zijn voor het (historisch) onderzoek. Op voorwaarde dat de 'repository' voldoende groot en representatief is. Volgens de Duitser Manfred Thaller is 'brute power' dé vuistregel bij het opzetten van cultureel erfgoedrepositories. Een vuistregel die als vanzelfsprekend wordt

geacht bij censusdatabanken maar nog niet is doorgedrongen in de erfgoedsector. Thaller gaf het voorbeeld van een website met middeleeuwse manuscripten die door zijn omvattend karakter, de kwaliteit van de digitalisering, de transcripties en de informatie over de context van elk document, een must is geworden voor elke Duitse mediëvist. Een verwijzing naar deze website is nu even gezaghebbend als de traditionele papieren bronnenuitgaven van middeleeuwse documenten. Ook bij een repository van beelden moet de gebruiker ervan overtuigd zijn dat het een gebruiksinstrument is, in plaats van een 'showcase' van leuke foto's uit een collectie. De gebruiker moet in een beeldbank bij wijze van spreken meer kunnen vinden dan in Google. Dit betekent dat repositories honderdduizenden misschien wel miljoenen beelden moeten bevatten. Jammer dat hieraan niet werd gedacht voor al de beeldbanken die in Vlaanderen her en der uit de grond schieten. Uiteraard worden deze beeldbanken meer als marketinginstrumenten voor het cultureel erfgoed van een stad of regio dan als gebruiksinstrumenten opgezet. Maar op termijn is de ICT-firma die bij het aanleveren van de software voor een beeldbank steeds opnieuw de kassa kan passeren, de grootste winnaar. En wie kan het haar kwalijk nemen.

De AHC-conferentie heeft me wederom duidelijk gemaakt dat het gebruik van ICT in de erfgoedsector een enorme vlucht neemt. Er worden in de ons omringende landen relatief grote bijdragen geïnvesteerd in een langetermijnbeleid met on-

der meer projecten die sectoroverschrijdend zijn. In Vlaanderen doen sommigen hun best om in bepaalde domeinen de boot niet te missen. Voorbeelden zijn Digitale Archivering in Vlaamse Instellingen en Diensten (DAVID) en zijn opvolger cDAVID in het domein van het onderzoek naar het digitaal archiveren en de expertise die het Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (CTB) heeft opgebouwd inzake digitale edities van literaire teksten. Maar enkele zwaluwen maken de lente nog niet. Willen we betekenisvolle stappen vooruitzetten dan moeten het beleid, de onderzoekswereld en de erfgoedsector inzien dat we sectoroverschrijvend moeten werken. Het financieren van projecten van afzonderlijke instellingen is niet meer dan wat rommelen in de marge. Dit is trouwens ook een van de belangrijkste beleidsaanbevelingen uit het onderzoeksrapport *Beleidsvisies voor digitaal erfgoed in Vlaanderen: een beleidsverkenkend onderzoek*,⁽¹⁾ dat begin van dit jaar werd voorgesteld. Nu nog hopen dat dit rapport ook wordt gelezen.

(1) Voor de bespreking ervan zie B. DE NIL, Vlaams digitaal erfgoed onder de loep. In: *Historia en Informatica*. (2005)2, p. 1-2 (www.historiaeninformatica.org).

K
R
O
N
I
E
K

Louis Paul Boon-homme in Gent, literaire wandeling, 1 oktober 2005

Hans Mortelmans, Amsab-ISG

"Is Aalst onmiskenbaar verbonden met Louis Paul Boon, Gent is dat evenzeer, wel discreter." Zo opent Leo Ponteur (Willemsfonds) de dagbrochure van de Louis Paul Boonwandelings. Al enkele jaren koesterde het Willemsfonds Gent & Gentbrugge het plan om samen met het Louis Paul Boongenootschap de grote schrijver zijn plaats te geven in Gent. De keuze viel op een cultuurwandelings die met Amsab-ISG, Honest Arts Movement (HAM) en de collega's van het Vermeylefonds Gent werd uitgewerkt tot een gemeenschappelijk opzet. De Gentse 'rode wandeling' die Amsab-ISG al enkele jaren organiseert bevordert de samenwerking met de socio-culturele verenigings. Dat wordt op prijs gesteld door onze leden. Na het succes van De Nacht van de Geschiedenis (met Davidsfonds) en Gent Ondersteboven (Linx+) was ook nu de nieuwsgierigheid van heel wat Amsab-leden gewekt.

Boon in Gent

In 1954 kreeg Louis Paul Boon de aanbidding om als redacteur te beginnen voor de krant *Vóoruit*. Na het verschijnen van